

İÇİNDEKİLER

editör'den..... 9-11

Makaleler

**Din Özgürlüğü ve Barış Yolunda İki Farklı Tecrübe [Dinsel Şiddet Süreci:
Hıristiyanlık- Farklılıklarla Bir Arada Yaşama Örneği: Müslüman Topluluklar] 13-48**

Two Differing Experiences on the Way To Religious Freedom and Peace [The Time of Religious Oppression: Christianity- An Example of Living Together in Diversity: Muslim Communities]

Prof.Dr. Saffet KÖSE

**İslam Hukuku ve Modern Devletler Hukukunda
Mukabele Bilimsel/Misilleme/Karşılıklılık..... 49-66**

Reprisal in Islamic Law and the Modern Law of Nations

Doç. Dr. Ahmet ÖZEL

**Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî (189/804) ve Hugo Grotius'un (1583-1645)
Devletler Hukukuna Etkileri (Mukayeseli Bir Çalışma) 67-94**

The Effects of Muhammad b. Hasan al-Shaybani (189/804) and Hugo Grotius (1583/1645) on the International Law

M. Rahmi TELKENAROĞLU

Usulcülere Göre Bir Hükmün Birden Çok İletle Ta'fili 95-124

The *Ta'fil* of a Legitimate Decision (*hukm*) with Multiple Causes According to the *Usûlîs*

Doç. Dr. Sabri ERTURHAN

Cessâs'ın Bir Yazması Işığında Hânefi Fıkıh Usûlü Yaklaşımının Analizi 125-144

Hanafi Usûl al-Fıqh Through a Manuscript of al-Cassâs

Marie BERNAND / Çev. Adem YIGIN

**İmâm Muhammed'in Medîne Ehli ile Yaptığı Fikhî İçerikli Tartışmalarda
İzlediği Diyalektik Yöntem Üzerine Bir Değerlendirme
('el-Hucce Alâ Ehli'l-Medîne' Örneğinde)..... 145-162**

An Assessment on Dialectic Method of Imam Muhammad which He Followed in his Debates with *Ahli Madina*

Dr. Ali PEKCAN

**İslâm Hukukunda Uhrevî Sorumluluk Bakımından
Yargı Kararlarının Geçerliliği Sorunu..... 163-180**

The Question of Judgments' Validity with Respect to the Otherworldly Responsibility in the Islamic Law

Doç. Dr. Talip TÜRCAN

- İslâm Hukukunda Örfün Kaynaklık Değerinin Sınırları Konusuna Hukuk Felsefesi Açısından Bir Yaklaşım..... 181-206**
 An Evaluation on the Limits of Common Law as a Source in the Islamic Jurisprudence from the View of the Point of the Philosophy of Law
 Yrd. Doç. Dr. Ali KAYA
- Örfün İslâm Hukukundaki Yeri..... 207-216**
 The Place of Custom in Islamic Law
 İsmail Hakkı İZMİRLİ/ sad. Dr. Osman ŞAHİN
- İslâm Hukukunda İctihad Faaliyeti Ve Benzer Müesseseler..... 217-228**
 The Activity of Ijtihad and Related Institutions In Islamic Law
 Prof. Dr. Servet ARMAĞAN
- Yasama'da İctihadın Rolü 229-242**
 The Role of *Ijtihad* in Legislation
 Ayetullah Murtaza MUTAHHARI / Çev. Yrd. Doç. Dr. Ali DUMAN
- İslâm Hukukunda Hükümsüzlük Teorisi ve Şüphe Doktrini Bağlamında Evlenme Engelleri II: Örneklem Tahlilleri 243-266**
 Wedding Impediments in the context of the Theory of Nullity and the Doctrine of Uncertainty (*shubh*) in Islamic World II: Case analysis
 Doç.Dr. H. Mehmet GÜNAY
- Muvâzaa ve İstiğlâl 267-296**
 Ali Haydar Efendi /Sad. Doç. Dr. Sabri ERTURHAN
- Çağdaş Oryantalist Çalışmalarda İslâm Hukuk Sistemi: Oryantalist N. J. Coulson'un Yöntemi Üzerine Bir İnceleme 297-334**
 Islamic Legal System in the Contemporary Orientalistic Studies: An Examination on the Methodology of Orientalist N. J. Coulson
 Prof. Dr. Muhammed Selîm el-'AVVÂ/ Çev. Dr. Ali İhsan PALA
- İmam Kevserî 335-340**
 Muhammed EBÛ ZEHRA / Çev. Nizameddin İBRAHİMOĞLU
- Sofya Kiril Ve Metodiy Milli Kütüphanesi'nde Bulunan İslâm Hukuku İle İlgili Yazma Eserler 341-400**
 Manuscript Studies Related with Islamic Law in Sofia Kiril and Methodiy National Library
 Yrd. Doç. Dr. Recep CİCİ
- Hadislerde İbadet Hayatı İle İlgili Şartlar ve Ölçüler..... 401-420**
 Conditions of More Worship According to Hadithes
 Dr. Seyit AVCI

Tanıtım ve Değerlendirme: Kitap, Risâle, Tez, Toplantı, Hatırat

- Şeyhulislâm Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi'nin (1085-1162/1674-1749)
Hâmid El-İmâdî'nin (1103-1171/1692-1758) "el-Lum'a Fî Ahvâli'l-Mut'a"
Adlı Risâlesine Yazdığı Tekmile..... 421-432**
The Takmilah Written by Shaik al-Islam Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi
(1085-1162/1674-1749) for The Treatise (Risalah), "el-Lum'a fî Ahvâli'l-Mut'a",
of Hâmid el-İmâdî (1103-1171/1692-1758)
Prof. Dr. Saffet KÖSE
- Makâsîd Düşüncesine Dair Yeni Eserler..... 433-444**
Dr. Ali PEKCAN
- Mâlîkî Ekolünün Temel Eserlerinden *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ* Ve Yazarı *Sehnûn*
(v. 240/854) Üzerine..... 445-452**
Dr. Ali PEKCAN
- Es'ad el-Kerâbîsî (ö.570/1174) ve "el-Furûk" Adlı Eseri 453-464**
Dr. Ali İhsan PALA
- Mansour H. Mansour, *The Mâliki School of Law: Spread and Domination
in North and West Africa 8th to 14th Centuries C.E*, Austin Winfield,
San Francisco-London, 1995. xiv + 197 sayfa. 465-468**
Dr. Muharrem KILIÇ
- İlahiyat Fakülteleri II. İslam Hukuku Anabilim Dalı Eğitim-Öğretim
Meseleleri Koordinasyon Toplantısı (28-29 Mayıs 2005, Kayseri) 469-479**
M Fatih TURAN

editörden

İslam Hukuku Araştırmaları Dergisinin zengin muhtevalı 5. sayısı ile karşınızdayız. Bu sayıda da yine İslam hukukunun farklı alanlarına ait değerli araştırmalar yer almakta. İlk makale Saffet Köse'ye ait ve insanlık tarihi boyunca güncelliğini muhafaza etmiş bir problem olan din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili dünyanın geçirdiği birisi olumlu diğeri olumsuz iki önemli tecrübeyi ele almakta. Bu bağlamda Hıristiyanlık tecrübesinin temsil ettiği dinsel şiddet süreci ile İslam toplumlarındaki farklılıklarla bir arada yaşama örneğinin temel dinamiklerini tespiti çaba sarfetmekte ve zengin örneklerle konuyu aydınlatmaya gayret göstermektedir. Ahmet Özel, Devletler hukukunun en temel kavramlarından birisi olan "mukabele bilmisli"ni mukayeseli olarak incelemekte; M. Rahmi Telkenaroğlu da Devletler hukukunun iki önemli şahsiyeti Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî ve Hugo Grotius'un görüşlerini karşılaştırmakta; Grotius'un kaleme aldığı eserlerin en önemlisi sayılan *Savaş ve Barış Hukuku*'nda, İslam hukuk müdevvenatından gerek kavram, gerekse muhteva olarak istifade ettiği sonucuna ulaşmakta, Grotius'un bu eserinin hem sistematik hem de içerik olarak İslam hukuku müdevvenatı ve bilhassa İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin *es-Siyeru'l-kebîr* adlı eseriyle pek çok benzer yönlerinin bulunmasını, Grotius'un Hanefî mezhebinin uygulandığı Osmanlı döneminde İstanbul'da yaşamış olmasını kanaatini güçlendiren argümanlar olarak sunmaktadır. Bu yazı müslümanların hukuk ilmine katkıları ve etkileri açısından önemli bir deneme niteliğinde. Sabri Erturhan da "Usulcülere Göre Bir Hükmün Birden Çok İletle Ta'lîli" başlıklı çalışmasında, fıkıh usûlünün temel problemlerinden hükümlerin ta'lîli konusunu işlemekte, bu çerçevede *bir şer'î hükmün birden çok illetle ta'lîlinin mümkün olup olamayacağı* hususunu konu etrafında oluşan farklı usulî yaklaşımlarıyla ele almakta, tartışmaların pratik yansımalarına da değinerek bir sonuca ulaşmaya çalışmaktadır. "Cessâs'ın Bir Yazması Işığında Hânefi Fıkıh Usûlü Yaklaşımının Analizi" adlı makalesinde Marie Bernand *fıkıh usûlünün* akılcı bir şekilde açıklanması konusunda yeni bir evreyi ortaya koyması açısından bilinen ilk eser olarak değerlendirdiği Cessâs'ın eserindeki (el-Fusûl fi'l-usûl) usûle dair orijinal yaklaşımının bir panoramasını sunmayı amaçlamaktadır. Ali Pekcan "İmâm Muhammed'in Medîne Ehli İle Yaptığı Fikhî İçerikli Tartışmalarda İzlediği Diyalektik Yöntem Üzerine Bir Değerlendirme (*el-Hucce Alâ Ehli'l-Medîne* Örneğinde)" başlıklı makalesinde İmâm Mâlik'in yanında yaklaşık üç yıl kalan ve kendisinden başta el-Muvatta' olmak üzere çok sayıda hadis alarak bunları kendi hukuk düşüncesine temel alan Hanefî mezhebi imamlarından Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin, *el-Hucce 'alâ ehli'l-Medîne* adlı eserinde yer verdiği Mâlik ve onun mensubu bulunduğu Medineli bilginlerin içtihat ve görüşlerini değerlendirmekte, Şeybânî'nin bu eserinde sergilediği tartışma yöntemini incelemektedir. Bununla İmam Muhammed'in hem fıkıh tarihine, hem bilimsel düşünceye, hem de bilim ahlakına yapmış olduğu katkıya vurgu yapmakta. Talip Türcan, "İslâm Hukukunda Uhrevî Sorumluluk Bakımından Yargı Kararlarının Geçerliliği Sorunu" adlı

makalesinde İslâm hukuk düzeni içinde tanımlanmış yetkiye dayalı ve öngörülen usûle uygun olarak verilen yargı kararlarının, onların gereğini yerine getirme yükümlülüğü altında bulunan kişi ya da tarafları, hukukî sorumluluktan kurtarmanın yanı sıra, dinî/uhrevî açıdan da sorumluluktan kurtarıp kurtarmayacağı sorununu ele almakta; Ali Kaya da "İslâm Hukukunda Örfün Kaynaklık Değerinin Sınırları Konusuna Hukuk Felsefesi Açısından Bir Yaklaşım" başlıklı incelemesinde İslâm hukuk teorisinde örfün konumu, sınırları ve kaynaklığı sorununu hukuk felsefesi bakış açısı ile ele almakta bu çerçevede oluşan farklı dönemlerdeki tartışmaları değerlendirmektedir. İsmail Hakkı İzmirli'nin İslam hukukunda örfün konumunu mezhepler arası mukayeseli olarak ele aldığı "Örfün İslam Hukukundaki Yeri" adlı incelemesi, Osman Şahin'in zengin notlarıyla günümüz Türkçesine kazandırılmıştır. Servet Armağan ve Ayetullah Murtaza Mutahhari İslam hukukunda icihad konusunu, kavramları, çeşitli meseleleri ve fonksiyonları açısından ele almakta; H. Mehmet Günay İslam Hukukunda Hükümsüzlük Teorisi ve Şüphe Doktrini Bağlamında Evlenme Engellerini zengin örnekleriyle tahlil etmekte böylece daha önce Hanefi mezhebi özelinde incelediği konuyu (İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 3. sayı) tamamlamaktadır. Son dönem Osmanlı hukukçusu ve Mecelle şârihi Ali Haydar Efendi'nin akitlerle ilgili önemli bir problemi ele alan "Muvâzaa ve İstiğlâl" adlı risalesini Sabri Erturhan günümüz Latin harfleri ve Türkçesine aktararak okuyucuya sunmakta. M. Selim Avvâ'nın diğerlerine göre daha insafî ve objektif bulduğu ünlü oryantalist N. J. Coulson'un İslam hukuku hakkındaki görüşlerini değerlendirdiği "Çağdaş Oryantalist Çalışmalarda İslâm Hukuk Sistemi" başlıklı makalesini Ali İhsan Pala Türkçeye kazandırarak okuyucunun karşısına koymakta; son dönem araştırmacıları arasında özel bir yere sahip olan M. Ebû Zehre'nin yine son devrin değerli alimlerinden M. Zâhid el-Kevserî'nin hayatına yer veren ve Nizameddin İbrahimoğlu tarafından tercümesi sunulan yazısı biyografi olmanın yanında bir hatırat ve tarihe düşülen not özelliği taşımakta; Recep Cici de Sofya Kiril Ve Metodiy Milli Kütüphanesi'nde bulunan İslâm Hukuku ile ilgili yazma eserleri tespit edip değerlendirmeleriyle İslam hukuk literatürüne katkıda bulunmakta; Seyit Avcı da hadisler açısından ibadet etmenin şartlarını bu çerçevede çok ibadetin ölçüsü ile ilgili değerlendirmelerde bulunmaktadır. Saffet Köse daha önce yayımladığı Hanefî ulemasından Hâmid el-İmâdî'nin mut'a nikahı ile ilgili risalesine ("Lum'a fî ahvâli'l-mut'a", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, s. 219-226) Osmanlı Devri'nin 64. Şeyhulislamı Pîrizâde Mehmed Sâhib Efendi'nin yazdığı tekmileyi neşretmektedir. Son bölümde ise klasik kaynak ve modern araştırmalardan tanıtlara yer verilmekte; son olarak da M. Fatih Turan Kayseri'de gerçekleştirilen İlahiyat Fakülteleri II. İslam Hukuku Anabilim Dalı Eğitim-Öğretim Meseleleri Koordinasyon Toplantısı'nın (28-29 Mayıs 2005) fotoğrafını sunmaktadır.

Okuyucularımızı bu değerli çalışmalarla baş başa bırakıyoruz.

Dergimizin 6. sayısı (Ekim 2005) Son asır İslam Hukukçularına hasredilmiş özel bir sayı olacaktır. İlgilenenlerin sayı editörleri SDÜ İlahiyat Fakültesi öğretim üyeleri Doç.Dr. Talip Türcan ve Y.Doç.Dr. Haluk SONGUR ile temasa geçmelerini bekliyoruz.

Son olarak Dergimizin elektronik ortamdaki tasarımı bitme aşamasına gelmiş olup adresimiz:

islamhukuku.com

islamhukuku.org

islamhukuku.net

şeklinde değişmiştir. Fakültelerdeki temsilcilerimiz istediğimiz bilgileri bir an önce ulaştırmaları halinde sitemiz aktif hale gelecektir.

Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle...

Saffet KÖSE